

1. Å studere fortellinger om integrering i en lokalsamfunnskontekst: en introduksjon til et komplekst forskningsfelt

Turid Fånes Sætermo, Berit Gullikstad og Guro Korsnes Kristensen

Sammendrag Kapittelet gir en introduksjon til det omfattende og komplekse forskningsfeltet integreringsstudier. Det gjør rede for hvordan integreringsbegrepet har skiftet politisk innhold over tid, og hvordan det har blitt diskutert og kritisert i forskning. Samtidig argumenterer kapittelet for at begrepets utyelighet nettopp bidrar til å gjøre det meningsfullt for mange som et ord for erfaringer, praksiser og forståelser knyttet til det å innlemme nykommere i et samfunn. Kapittelet peker på fruktbarheten av å utforske den meningsproduksjonen som knyttes til ordet integrering, og av å studere dette lokalt, der integreringsprosessene finner sted. Med utgangspunkt i bokas øvrige kapitler viser forfatterne frem noe av det mangfoldet i forståelser som preger både begrepet og fenomenet integrering, før de avslutningsvis argumenterer for at integrering er blitt en kulturell verdi som i dagens Norge knyttes til det å være både en god borger og et godt lokalsamfunn.

Nøkkelord integrering, meningsproduksjon, fortelling, lokalsamfunn, kulturell verdi

Abstract This chapter provides an introduction to the extensive and complex field of integration research. It explains the concept's shifting political content over time and lay out some of the critical discussions around its value as an analytical concept. At the same time, the chapter argues that the concept's lack of clarity contributes to making it meaningful for many people, as a word that captures experiences, practices and understandings related to incorporating newcomers into society. The chapter points to the value of exploring how the concept is interpreted and given

meaning in the local communities where integration processes unfold. Drawing on the other chapters in the book, the authors show the diverse understandings of integration as a concept and a phenomenon in Norwegian local communities and argue that integration has become a cultural value associated with being a good citizen and a good local community.

Keywords integration, meaning making, narrative, local community, cultural value

INNLEDNING

I dag bor det folk som har innvandret til Norge i alle kommuner (Sandnes 2017). De har kommet som såkalte livsstilsinnvandrere, arbeidsinnvandrere, (kvote)flynninger, asylsøkere, enslige mindreårige, familiegjennforente, papirløse, familier med barn og enslige. De har kommet fra alle verdensdeler og fra svært mange forskjellige land, og ved inngangen til 2020 utgjorde de knapt 15 prosent av befolkningen (SSB 2020). Et av de store temaene i samfunnsdebatten er hvordan det går med dem som har innvandret, og hvordan deres tilstedeværelse virker inn på det norske storsamfunnet og de mange lokalsamfunnene hvor de bor og lever sine liv. I den sammenheng er integrering blitt et svært hyppig benyttet ord, i politikk, offentlig debatt, dagligspråk og i forskning. Avhengig av hvem som uttaler seg, og i hvilken sammenheng, vil betydningsinnholdet som legges i integreringsordet kunne være ganske forskjellig. En fellesnevner er imidlertid at det viser til relasjonen mellom en såkalt majoritetsbefolkning og minoriteter, hvor minoritetsposisjonen oftest, men ikke utelukkende, assosieres med etnisk bakgrunn og nyere migrasjonserfaring. Videre peker ordet gjerne mot en eller annen form for forandring, og da først og fremst hos dem som i den aktuelle sammenheng forstås som minoritet.

Mens integreringsordet hevdes å fungere godt i politisk sammenheng og for folk flest, har det blitt mye omdiskutert, kritisert og til dels avvist av en rekke forskere (se f.eks. Penninx og Garcés-Mascareñas 2016; Schinkel 2018; Rytter 2019; Vertovec 2020). Den kritiske debatten bør imidlertid ikke forstås dit hen at det fenomenet som begrepet forsøker å beskrive, ikke kan utforskes (McKowen og Borneman 2020). Tvert imot vil vi argumentere for at både kritikken og avstanden i forståelser mellom politikk, hverdagsliv og forskning gjør det ekstra viktig å se nærmere på hvordan fenomenet integrering forstås og anvendes i norsk sammenheng, fordi det implisitt reiser det høyaktuelle spørsmålet om hvem *vi* er, og hvem *vi* skal bli (Eriksen 2011). Ifølge Rytter (2019), som er en av dem som har diskutert og kritisert begrepet integrering, kan en produktiv vei videre i integreringsforskningen være å rette blikket mot hvem integreringsbegrepet brukes av, i hvilken

sammenheng, hvem integrering rettes mot, med hvilken hensikt, og hvilke underliggende antakelser begrepet hviler på. Bidragene i denne boka inntar nettopp en slik kritisk utforskende innfallsvinkel til det komplekse fenomenet som integrering er. Ambisjonen er å bidra med fyldige og mer komplekse beskrivelser om integrering, som et ord for måter å tenke om og fortelle om erfaringer, praksiser og forståelser knyttet til det å innlemme innvandrere og innflyttere i et nytt samfunn.

Selv om de fleste som har innvandret til Norge er bosatt i Oslo og området rundt, samt i andre større byer på Østlandet, er det også i mange mindre kommuner en høy andel av befolkningen som har kommet som innvandrere. Dette er blitt særlig tydelig i løpet av de siste 10–20 årene, hvor både relativ høy arbeidsinnvandring fra EU-land og til dels store flyktningstrømmer til Norge har bidratt til å endre befolkningssammensetningen også i mindre byer, tettsteder og i rurale strøk. Dette har gjort at innvandring og integrering blir noe som angår alle innbyggere, i større eller mindre grad, og som man må forholde seg til, aktivt eller passivt, gjennom relasjoner, erfaringer og meningsskaping som deles. Med denne boka retter vi blikket mot slike erfaringer, praksiser og relasjoner og deres effekter i en lokalsamfunnskontekst.

Lokalsamfunnskontekst betyr i denne sammenheng lokale og relativt små samfunnsformasjoner. Det gir gode muligheter for å studere hvordan integrering gis mening og forhandles i folks hverdagsliv, og hvordan integrering styres og utformes som lokal politikk, hvilket er etterlyst i nordisk og mellomeuropeisk migrasjons- og integreringsforskning (Pyrhönen, Leinonen og Martikainen 2017; Hadj Abdou 2019). Å se på lokale og relativt små samfunn åpner derfor for å undersøke hvordan nasjonal politikk – hvor desentrering av integreringsarbeidet er et uttalt mål – nedfeller seg på lokalt nivå, og hvordan det utformes, fortolkes og gis stedsspesifikk mening. Slik sett plasserer boka seg i det som betegnes som den lokale vendingen i innvandrings- og integreringsforskningen (Hadj Abdou 2019).

Kapitlene i boka har sitt utspring i flere forskningsprosjekter.¹ Ideen og initiativet til å samle disse i en antologi ble tatt på bakgrunn av noen fellestrekk ved disse prosjektene. Et fellestrekk er nettopp at de studerer integrering i det som

---

1 *Exploring integration as emplaced practice (INPRACTICE)*.

<https://www.uia.no/forskning/samfunnsvitenskap/mobilitet-kultur-og-kjoenn>

Global Labour in Rural Societies (GLARUS) <https://www.ntnu.no/iss/global-labour-in-rural-societies>

LIM: Language, Integration, Media <https://www.ntnu.edu/isl/lim>

Living Integration: at the Crossroads between Official Policy, Public Discourses and Everyday practices

<https://www.ntnu.edu/living-integration>

Sustainable diverse cities: Innovation in integration

<https://site.uit.no/cit-egration/hjem/>

kan betegnes som Distrikts-Norge, og som her viser til mindre byer og tettsteder i rurale land- og kystkommuner. Et annet fellestrekk er at de utforsker integrering ved å benytte kvalitative metoder, hvilket her vil si intervjuer, feltarbeid og tekstanalyser i forskjellige former. Det innebærer å være opptatt av folks opplevelser, erfaringer og forståelser slik det fortelles om i samtaler og kommer til uttrykk i mediatekster.

Vår metodisk-analytiske tilnærming til dette er det vi kaller lokale integreringsfortellinger. Noen av disse fortellingene berører en pågående politisk debatt om hvorvidt integrering gjøres best på bygda eller i byen. Det er likevel viktig å understreke at det ikke er et tema for boka å evaluere integrering som politikk og konkrete tiltak. Tvert imot er målet med boka å utforske hva integrering som forståelser, praksiser og erfaringer innebærer, gjennom å stille spørsmål som: Hvordan forstår og forholder ulike grupper av innbyggere seg til lokale integreringserfaringer og -praksiser, som for eksempel i offentlige tjenester, på arbeidsplassen, som kulturelt, religiøst og frivillig arbeid og i nabolaget? Hvordan blir erfaringer, praksiser og forståelser av integrering omfavnet, diskutert, utfordret og forhandlet om, og hvem deltar i slike handlinger og prosesser? Hvordan fortelles det om dette, og hva betyr lokalsamfunn og sted i slike fortellinger? Skaper fortellingene kollektive lokale selvbilder over hvem som hører til og ikke hører til, og hva kan i så fall det bety både for sted, innbyggere og lokalt integreringsarbeid?

I det følgende vil vi drøfte de tre sentrale begrepene – integrering, lokalsamfunn og fortelling – som alle de øvrige kapitlene kretser rundt, selv om de ikke representerer en felles forståelse. Hvert av begrepene har dannet omfattende forskningsfelt som har beveget seg og fortsatt beveger seg i mange retninger, både innenfor og på tvers av humanistiske og samfunnsvitenskapelige disipliner. I vår drøfting av begrepene har vi derfor lagt vekt på å gi en kortfattet introduksjon som har til hensikt å vise begrepenes mangfoldige innhold, inspirere til kritisk lesing og til bevisst bruk. Like fullt er vår ambisjon med denne introduksjonen å argumentere for en kulturanalytisk tilnærming for å utforske integrering slik det fortelles om, forhandles om og forstås der det finner sted, blant ulike posisjonerte aktører i lokale samfunn.

BEGREPET INTEGRERING

Ordet integrering kommer fra det latinske *integer*, som viser til noe uberørt, intakt og helt. Som samfunnsvitenskapelig begrep ble det utviklet av Durkheim på 1800-tallet, og var ment å bidra til å forstå hvordan samfunn og samhörighet kan bevares i situasjoner med store forandringer (Ihle 2014). Integrasjon var ifølge Durkheim et resultat av felles normer og verdier, og var ønskelig fordi det

ville bidra til å beskytte samfunn mot oppløsning. I nyere tid har begrepet fått en sterkere forankring i sosiale teorier om samfunn i møte med innvandring, for eksempel gjennom John Berrys akkulturasjonsmodell (1997), der integrering presenteres som en av fire mulige strategier som grupper eller individer kan ta i bruk i møte med en ny kultur. I Berrys modell beskriver integrering altså ikke samfunn, men handler om grupper og individer, og tar utgangspunkt i ideer om kulturelle forskjeller. Integreringsstrategien innebærer ifølge Berry å engasjere seg og bli kulturelt kompetent i begge kulturene, og dette mener han er en bedre strategi enn de alternative strategiene han identifiserer, som er assimilering, separasjon/segregering og marginalisering. Integrering brukt om forholdet mellom minoriteter og majoriteter er etter hvert blitt et alminnelig begrep både i politikk og forskning, og ideen om integrering som den ønskelige relasjonen har vært lite utfordret. Imidlertid er integrering et problematisk og diffust begrep. Dette handler delvis om at det også er blitt en del av dagligspråket, og delvis om at det er et begrep som fylles med ulikt meningsinnhold (Olwig og Pærregaard 2011; Rytter 2019). I politisk sammenheng settes det for eksempel gjerne likhetstegn mellom integrering, tilpasning og disiplinering gjennom ulike institusjonelle ordninger, mens begrepet hverdagsintegrering peker mot en forståelse som også inkluderer andre, mindre institusjonaliserte deler av livet, som frivillighet, nabolag og vennskap, og det assosieres da mer mot deltakelse, tilknytning og tilhørighet (se for eksempel Alghasi, Eide og Eriksen 2012).² Hva vi legger i begrepet integrering, handler også om hvorvidt vi har søkelyset på samfunnsstrukturer eller individer, på prosess eller mål.

For forskere som jobber med spørsmål knyttet til integrering, er det naturligvis en utfordring at begrepet fylles med så ulikt innhold av menneskene og gruppene vi studerer, men det er en like stor utfordring at begrepet er så nært knyttet til politikk. Det som kan betegnes som integreringsforskning, rommer med andre ord både forskning på integreringspolitikk og forskning der integrering anvendes som et analytisk begrep, og skillelinjene mellom dem kan være utydelige, diskuterbare, vesentlige eller uvesentlige. Det er ikke vår hensikt å presentere en sortering av integreringsforskningen i dette kapittelet, og kapitlene i boka plasserer seg på ulike «steder» innenfor feltet. Men som bakteppe for kapitlene vil vi i det følgende løfte frem noen relevante aspekter og problemstillinger knyttet til integrering som begrep i forskning.

---

2 Det finnes mange andre begreper for det samme fenomenet, som for eksempel inkorporering, inkludering, tilknytning og tilhørighet. Vi har her valgt å ikke gå opp grenser mellom begrepene som alle innebærer nyanseringer av det fenomenet som utforskes i boka.

Integrering som omskiftelig politisk begrep

Begrepet integrering har altså beveget seg fra sin opprinnelse i den durkheimianske sosiologien og inn i andre vitenskapelige disipliner samt i politikken og dagligspråket vårt (Loga 2012). I Nord- og Vest-Europa ble begrepet tatt i bruk i politikken om forholdet mellom innvandrere og vertssamfunn i løpet av 1970-tallet, i kjølvannet av nye innvandringsmønstre knyttet til gjestearbeider-regimer og avkolonialisering (Castles og Miller 2003). Integrering ble da forstått som en gyllen middelvei mellom assimilasjon, der minoriteter forventes å bli lik majoriteten, og segregasjon, der befolkningsgrupper lever adskilte liv (Hagelund og Loga 2009:16). I Norge har integrering i løpet av de siste fire tiårene blitt en samlebetegnelse for politikk som har som mål å sikre at innvandrere i størst mulig grad blir en del av samfunnet, og ikke havner på utsiden økonomisk, sosialt og/eller kulturelt. I utgangspunktet er det generell politisk konsensus både i Norge og andre vestlige land om integrering som innvandringspolitisk imperativ (Hagelund 2003; Hadj Abdou 2019). Denne enigheten må imidlertid forstås i lys av begrepets uklarhet og betydningsmessige fleksibilitet, som gjør det mulig for ulike partier å fylle det med ulikt innhold (Hagelund 2003). Ifølge Rytter (2019) er det nettopp denne fleksibiliteten som gjør begrepet potent og virkningsfullt. Spørsmålet om hva som er god integrering, og hvordan dette best kan oppnås, er i realiteten gjenstand for stor politisk uenighet.

Som politisk begrep har integrering også endret meningsinnhold *over tid* siden det ble en del av alminnelig politisk og offentlig diskurs i Norge. I den første stortingsmeldingen der begrepet ble tatt i bruk (St.Mld. 39 1973–74), ble det presentert som et valgfritt alternativ for innvandrere (Hagelund 2003) og forstått som en «svakere form for innlemmelse i samfunnet enn assimilering» (NOU 1973:17). Imidlertid ble integrering raskt en eksplisitt politisk ambisjon både i Norge og andre vestlige land, idet man begynte å se på assimilering som skadelig og negativt. Bevaring av kulturell, språklig og religiøs egenart ble forstått som en rettighet, men også som en forutsetning for at integreringen skulle lykkes (St.Mld. 74 1979–80). Integreringspolitikken ble på samme tid også opptatt av å unngå at innvandrere ble en ny sosial underklasse (Hagelund 2003). Denne oppgaven ble forstått som å være samfunnets og velferdspolitikken ansvar (Brochmann 2003; Olwig 2011), og integrering ble ifølge Brochmann «den sosialdemokratiske tiltaksentusiastens nye virkefelt» (2003:140). Utover 1980-tallet hadde slagord som *Ja til et fargerikt fellesskap* stor oppslutning, og Norge ble stadig oftere beskrevet som flerkulturelt, men Norge har aldri ført det som betegnes som en multikulturalisme-politikk, der gruppebaserte rettigheter står sentralt (Døving 2009). På slutten av 1990-tallet

skjedde det snarere en dreining i integreringspolitikken i retning av å understreke *grenser* for valgfrihet og forskjellighet, i kjølvannet av debatter omkring problematiske praksiser som æresrelatert vold og tvangsekteskap (Bredal 2013). Fokuset på bevaring av kulturelt mangfold og egenart ble mindre fremtredende, mens *likestilling* mellom innvandrere og nordmenn ble vektlagt, samtidig som det ble understreket at tiltakene for å bidra til like muligheter ikke må betraktes som særfordeler for innvandrere (St.Mld. 39 1987–1988). Dreiningen innebar ikke store endringer i den norske integreringspolitikken, som uansett først og fremst har vært orientert mot individet som «integrerende aktør» (Døving 2009). Individets rolle kom til å bli enda sterkere betont idet arbeidslinja ble lansert som retningsgivende for norsk sosialpolitikk på 1990-tallet (Bendixsen, Bringslid og Vike 2018). Hagelund (2003) hevder at denne utviklingen endret det ideologiske rammeverket for integrering. Vektleggingen av det å bli i stand til å forsørge seg selv ble nå en overordnet målsetting i integreringspolitikken (Brochmann og Djuve 2013), og dermed ble integrering i større grad forstått som de redskapene som skal til for at innvandrere skal klare å bli selvforsørgete (se f.eks. St.Mld 49 2003–04). Et eksempel på dette er introduksjonsloven, som ble innført i 2003 og som hadde som mål å styrke innvanderers yrkesdeltakelse og økonomisk selvstendighet gjennom rett og plikt til opplæring i norsk og samfunnsfag.

Den sterke orienteringen rundt lønnsarbeid som preger dagens politiske diskurser om integrering, faller inn under det som ofte beskrives som den nyliberale arbeidslinja, hvor ansvar i større grad privatiseres og individualiseres, og der det legges større vekt på krav og vilje til egeninnsats (Eastmond 2011; Bendixsen mfl. 2018). I den gjeldende stortingsmeldingen om norsk integreringspolitikk understrekes det for eksempel at «[d]en enkelte innvandrers skal møtes med krav om å bidra og delta, og det forventes stor innsats fra den enkelte» (Meld. St. 30 2015–2016: 9). Mange har kritisert forståelsen av lønnsarbeid som både mål og middel for integrering, og har pekt på at arbeidslinja også kan bidra til å opprettholde sosial og økonomisk ulikhet (se for eksempel Djuve, Hagelund og Kavli 2012). Soysal (2011) peker på at parallelt med at arbeid fremstilles som veien til inkludering og løsningen på sosial ulikhet, ser vi en stadig større uthuling av både muligheter, vilkår og rettigheter i arbeidslivet. Samtidig med at individets ansvar understrekes i dominerende politisk retorikk, nedtones betydningen av for eksempel diskriminering, strukturell ekskludering og annetgjøring. Når ansvaret for integrering legges på enkeltinnvandrere, skyves dessuten ansvaret bort fra majoritetssamfunnet og fra politiske myndigheter. Det politiske målet om at innvandrere skal bli selvgående og selvforsørgende, kan føre til at integrering blir en «prestasjon» som man kan oppleve å ikke leve opp til (Eastmond 2011; Haaland, Magnussen

og Wallevik 2021). Den nylig vedtatte integreringsloven (Prop. 89 L 2019–2020) kan sies å befeste dette fokuset blant annet gjennom innføringen av en individuell integreringsplan basert på kompetansekartlegging og karriereveiledning og en integreringskontrakt som skal inngås mellom kommunen og enkelt deltakere i introduksjonsprogrammet, der deltakeren forplikter seg til å oppfylle målene i integreringsplanen.

Parallelt med denne utviklingen har også en annen tendens preget integreringspolitikk både i Norge og andre vestlige land i årene etter terrorhendelsene 11. september 2001, nemlig frykten for sosial fragmentering og såkalte parallellsamfunn, som har ført til en ny opptatthet av sosial samhörighet og felles verdier. Bekymringer knyttet til integrering formuleres ofte som en bekymring om at innvandrere ikke deler norske verdier (for eksempel NOU 2011:14). Integrering blir på den måten også koblet til et krav om tilslutning til verdier som anses som «norske», selv om flere omganger med debatter i det offentlige ordsiftet har illustrert at det er vanskelig å si noe presist om hvilke verdier dette er. Det politiske målet om at innvandrere skal oppleve (og praktisere) tilhörighet til det norske, illustrerer også at integrering forstås med nasjonen som ramme. Integreringspolitikk skal bidra til at innvandrere blir (produktive) norske medborgere, og bekymringer når det gjelder såkalt manglende integrering handler først og fremst om velferdsstaten og ideen om et nasjonalt fellesskap. Imidlertid har det siden 1990-tallet for eksempel vært et mål å bosette flyktningene spredt over hele landet, og derfor er det i de mange og ulike lokalsamfunnene at nasjonal politikk og målsettinger skal realiseres.

Integrering som analytisk begrep

Studiene som inngår i boka, hører hjemme i det forskningsfeltet som gjerne benevnes som innvandrings- og integreringsstudier. Dette er et forskningsfelt som har vokst kraftig i løpet av de siste tiårene, og som derfor har blitt stadig mer differensiert med hensyn til begreper, epistemologisk kunnskap og metodologisk grunnlag. Samtidig er integreringsbegrepet også i forskning både uklart og omdiskutert (Scholten 2007:18). På tross av at det forstås som et nøkkelbegrep, er det blitt beskrevet som et «fuzzy concept»; ugjennomsiktig, flyktig, og med ulik betydning (Grillo 2007). Det er dessuten en utfordring at kobling mot politiske målsettinger, for eksempel gjennom finansiering av forskning, kan gjøre det vanskelig å utvikle uavhengige analytiske kategorier og begreper (Friberg og Midtbøen 2017).

Viktige bidrag til feltets utvikling har kommet fra studier som har utforsket og problematisert integreringens idemessige grunnlag og dens reelle konsekvenser. For det første påpekes det at vellykket integrering ofte blir definert og målt ut fra

majoritetssamfunnets normer. Dermed peker integrering, i likhet med assimilering, mot at innvandrere må tilpasse seg majoritetens normer og verdier for å bli akseptert (Penninx og Garcés-Mascareñas 2016:12). I Norge har for eksempel stortingsmeldinger understreket at innvandrere forventes å tilslutte seg det som betegnes som «de grunnleggende verdiene i det norske samfunnet», som kjønnslikestilling og demokrati (for eksempel i St.Mld. 49 (2003–2004):60–61). Når majoritetssamfunnets normer ikke blir problematisert, blir makts- og ulikhetsstrukturer som produserer og reproduserer innvandrere som «de andre», usynlige. Den norske likestillingspolitikken er blitt trukket frem som et eksempel på en slik skjult assimilasjonisme (Borchgrevink 2002; Jacobsen og Gressgård 2002; Annfelt og Gullikstad 2013). Olwig (2011) har beskrevet offentlige integreringsprosjekter i de skandinaviske landene som forsøk på å forme innvandrere til «gode borgere» ut fra skandinaviske normer. Dette hevder hun skjer ved at velferdsstaten aktivt intervensjoner i deres private liv, og at aksepten for slik inngripen må ses i lys av velferdsstatens særlige aktive rolle i Skandinavia. Introduksjonsprogrammene for flyktninger kan for eksempel forstås som en del av innsatsen for å skape en slik «likhet» (Olwig 2011; Rugkåsa 2012; Kobberstad 2019). Det hevdes også at problemstillingen får et særegent preg i Skandinavia, fordi ideen om likhet i disse landene utgjør et grunnleggende element i nasjonal selvforståelse og institusjonsbygging (Gullestad 1992; Rugkåsa 2012). Rugkåsa (2012) beskriver for eksempel den norske nasjonsbyggingen som et kulturelt standardiseringsprosjekt, der blant annet enhetsskolen spiller en viktig rolle i å homogenisere en befolkning som i utgangspunktet var mangfoldig og differensiert. Ryymin (2019) skriver at til tross for kunnskapen som finnes om det historiske kulturelle og etniske mangfoldet i Norge, blir mangfold fortsatt ofte fremstilt som noe som er kommet i etterkant av arbeidsmigrasjonen på 1960-tallet. Ifølge Gullestad (1992) er det slik at gjennom å vektlegge det som gjør oss like, understreker nordmenn likeverd, altså «likhet som likeverd». Forskjeller blir i en slik ramme tolket som avvik, ikke som mangfold (Rugkåsa 2012). I tråd med dette skriver Sørhaug at det i Norge er en tendens til å oppfatte kulturelle forskjeller som «mangler som kan behandles» (1998:131; se også Lien, Lidén og Vike 2001).

Det er vanlig å beskrive integrering som en toveisprosess, der både innvandrere og vertssamfunn må tilpasse seg, eller som en treveisprosess, mellom innvandrere, vertsland og avsenderland (Penninx og Garcés-Mascareñas 2016), men fra forskerhold har det altså lenge blitt argumentert for at integrering i virkeligheten blir en enveisprosess (Klarenbeek 2019; se også Gullestad 2002; Jöhncke 2007; Rugkåsa 2012). Ifølge Grillo (2007) er det dessuten slik at vertssamfunn i økende grad insisterer på at nykommere må tilpasse seg eksisterende normer og verdier, det som av Brubaker

(2001) er blitt kalt en «return to assimilationism». Denne utviklingen må ses i lys av debattene om den «feilslåtte multikulturalismen» som utspilte seg i flere vestlige land fra 1990-tallet (Schinkel 2018), og som førte til en diskusjon om hvordan sosialt samhold og fellesskap kan oppnås i samfunn preget av mangfold og mobilitet. Det var spesielt forholdet mellom etnisk/religiøs identitet og nasjonal identitet som ble problematisert, på bakgrunn av antakelser om mange innvandreres manglende følelse av tilhørighet til det nye hjemlandet (Vasta 2013). Ifølge Vasta (ibid.) dreide debattene seg dypest sett om å *kontrollere* forskjeller: I en samtid preget av frykt for terrorangrep, ble enkelte grupper – spesielt muslimer – utpekt som særlig problematisk forskjellig. Slike diskusjoner ble også viktige her til lands (Hagelund og Loga 2009), for eksempel gjennom bekymringer for utviklingen av såkalte parallelsamfunn (Egge og Solhjell 2018) og for radikalisering (Bjørge og Gjelsvik 2015). I diskusjonene omkring hvilke forskjeller som kan tolereres og ikke i et «harmonisk» samfunn, har det blitt påpekt at noen forskjeller, for eksempel etnisitet, fremholdes som mer problematiske enn for eksempel klasse (Soysal 2011). På denne måten nedtones systemiske forskjeller, mens forskjeller som forstås som private (etnisitet, kjønn, kultur), gjøres til utfordringer som må løses fordi de forstyrrer den «sosiale orden». I norske lokalsamfunn er det særlig en sammenvevning av kjønn og kultur som fremstår som problematisk. Mens innvandrede kvinner ses som ofre for patriarkalsk struktur, ses innvandrede menn som ukontrollerbare (Gullikstad og Kristensen 2021). I den forstand kan en «return to assimilation» forstås som et krav om tilpasning til en majoritetskultur, men det kan også sies å handle om tilpasning til et deregulert arbeidsmarked og til en disiplinierende sosialpolitikk.

Et annet aspekt som har blitt problematisert av forskere, er at integrering er fundert på ideer om etnisitet og kultur som betydningsfulle forskjeller. Det hevdes for eksempel at integreringsdiskurser reproducerer bestemte forståelser av blant annet kultur, «rase» og tilhørighet som gjør at noen grupper forstås å ha behov for integrering, mens andre ikke har det (Schinkel 2018). Korteweg (2017) hevder at integrering bør forstås som en kjønn og rasialisert måte å skape «ikke-tilhørighet» på (se også Anthias, Morokvasic-Müller og Kontos 2013). Idet velferdsstaten intervenserer mot spesifikke grupper eller mot det som oppfattes som problematiske forskjeller (i en norsk kontekst for eksempel gjennom introduksjonsprogrammet), risikerer man at utfallet snarere blir at forskjeller og ekskluderingsmekanismer styrkes (Eastmond 2011; Kobberstad 2019). I Norge var Gullestad tidlig ute med å målbære en slik kritikk, da hun pekte på at de hun kaller den norske majoriteten, krever av innvandrere at de skal bli «norske», samtidig som at det er underforstått at dette er noe de aldri kan oppnå (2002:59). På den måten blir forventningen om likhet en måte å etablere «usynlige gjerder» mellom «oss» og «dem» (ibid.). «Gjerdene»

blir imidlertid stadig flyttet gjennom kontinuerlige prosesser av nye grensedragninger, og forestillinger og kategoriseringer om ulike etniske grupper er foranderlige og fleksible (Aure, Flemmen og Golebiowska 2011).

En tredje kritikk integreringsforskere har rettet mot konvensjonell integreringstenkning, er at den tenderer til å ta for gitt *hva* det er man skal integreres inn i, og sjelden problematiserer *hva* for eksempel et «samfunn» kan sies å være (se f.eks. Favell 2003; Joppke og Morawska 2003; Schinkel 2018). Tanken om integrering er basert på en forståelse av vertssamfunnet som en klart definert enhet (Brochmann 2002:31; Penninx og Garcés-Masareñas 2016:12), med definerbare territorielle, men også *sosiale* grenser, som definerer hvem som er «innenfor» og «utenfor» (Olwig og Pærregaard 2011; Hadj Abdou 2019). Integrering tar utgangspunkt i ideen om at forut for innvandrernes ankomst var samfunnet enhetlig (Joppke og Morawska 2003). I en slik innramming kan kulturell forskjell tolkes som feilslått integrering. I tillegg er det ofte slik at det i mye av integreringsforskningen implisitt settes likhetstegn mellom samfunn og nasjonalstat. Siden 1990-tallet har en rekke studier kritisert tendensen til å ta nasjonalstaten for gitt som den naturlige rammen å studere integrering innenfor (*metodologisk nasjonalisme*), og har pekt på nødvendigheten av å også ta høyde for innvandreres transnasjonale tilhørigheter og grenseoverskridende praksiser (for eksempel Basch, Glick-Schiller og Szanton-Blanc 1994; Wimmer og Glick Schiller 2003; Erdal og Oeppen 2013). De siste årene har forskere også i større grad rettet oppmerksomheten mot spesifikke steder som kontekst for integrering og på forbindelsene mellom ulike steder gjennom migranters praksiser, ofte betegnet som *translokale* praksiser. Innenfor disse mer kritiske tilnærmingene til integreringens kontekst har oppmerksomheten også blitt rettet mot at de samfunnene innvandrere kommer til, er blitt mangfoldig på mange og andre måter enn før (for eksempel Vertovec 2007), og at dette kan skape rom for krysskulturelle møter, dialoger og relasjoner (Førde og Magnussen 2021). Dette har også gitt nye insikter i integreringsbegrepets virke, for eksempel hevder Vertovec at når begrepet «fungerer» for folk flest, så handler det nettopp om at integrering også praktiseres og reproduseres både horisontalt og nedenfra-og-opp, og ikke bare dreier seg om ovenfra-og-ned-beslutninger (2020:16).

I forlengelsen av kritikken mot de konseptuelle svakhetene ved integreringsbegrepet har flere de siste årene også kritisert eget forskningsfelt for å medvirke til å konstruere innvandreren som «den andre» og dermed opprettholde «rase», sosial klasse og kjønn som maktstrukturer som skaper ulikhet (Anthias mfl. 2013; Schinkel 2018). Ifølge Rytter (2019) legger tanken om integrering til grunn en spesiell type problematisering, som for eksempel kan handle om innvandrere som en potensiell trussel mot sosialt samhold. På den måten bidrar forventninger knyttet

til integrering til å produsere og reprodusere ideer om samfunn, stat, nasjon og forholdet mellom minoritet og majoritet. Dersom forskere ikke har et kritisk blikk på hvordan de forholder seg til integreringsbegrepet, kan resultatet ikke bare bli en svekkelse av det kritiske potensialet i forskningen, men også at man uforvarende bidrar til stigmatisering og marginalisering (Rytter 2019). Hadj Abdou (2019) skriver derfor at vi må snu linsen motsatt vei og gjøre «integrering» til et studieobjekt, snarere enn studieprosjekt. Denne boka gjør nettopp det, gjennom sin eksplorative tilnærming til integrering. Hadj Abdou foreslår videre å studere integrering som en «governing technique» som er ment å oppnå noe, og hevder at ved å studere integrering på denne måten kan vi få bedre øye på hvem som får definisjonsmakt når det gjelder integreringens mål og midler, og hvilke underliggende antakelser dette hviler på (ibid.). Disse dimensjonene mener hun kommer tydeligere frem dersom man studerer og sammenligner nasjonale og lokale forståelser av integrering. I Norge ville en slik inngang for eksempel kunne kaste lys over kontrasten mellom den nasjonale integreringspolitikkenes fokus på kontroll og begrensning og lokalsamfunnenes ønske om flere innvandrere. Dette er utgangspunktet for kapittelet til Kristensen og Sætermo (2021), som viser hvordan lokale fortellinger om hvorvidt lokalsamfunnet «lykkes» med integrering eller ikke, skapes i en spenningsfylt relasjon mellom nasjonale forventninger og stedlige forutsetninger og forhåpninger.

Integreringsprosesser blir i denne rammen først og fremst studert som noe som utspiller seg *lokalt*. Dette har også vært sentralt i det som av og til betegnes som den lokale vendingen (*the local turn*) innenfor en del av dagens integreringsforskning (Meissner og Heil 2020), der lokale prosesser og politikk for integrering ofte forstås som en kontrast til – og gjerne som mer inkluderende enn – det nasjonale nivået (Hadj Abdou 2019). Lokal integreringspolitikk er gjerne praktisk og løsningsorientert, og kan sånn sett ha større direkte implikasjoner for integreringsprosesser i lokalsamfunnet (Caponio og Borkert 2010; Sætermo 2021). Denne boka kan ses som bidrag inn i denne forskningen, med sine mangfoldige empiriske eksempler og analyser av integrering i en lokalsamfunnskontekst.

LOKALSAMFUNNET SOM METODISK AVGRENSING OG ANALYTISK PERSPEKTIV

Lokalsamfunn er et sentralt begrep i denne boka, både som metodisk avgrensning og som analytisk perspektiv. Med begrepet lokalsamfunn sikter vi her både til et mer eller mindre definert geografisk område hvor mennesker bor og omgås (Aarsæther 2016:136), og til de følelsene av tilhørighet de som bor innenfor dette området har

for dette stedet og for hverandre (Almås 1985). Mens det geografiske området kan være av ulik størrelse og være sammenfallende med eller gå på tvers av formelle organisatoriske grenser som kommune og bydel (Kjeldstadli 2017), kommer det stedlige fellesskapet til uttrykk i form av en vi-følelse, noen ganger knyttet opp imot et strev for samme mål (Macfarlane 1977). Det betyr at lokalsamfunn, slik vi forstår det, kan finnes både i byen, på bygda og på moderne industristeder (Villa og Haugen 2016).

Samtidig som at den forståelsen av lokalsamfunnet som ligger til grunn for denne boka, trekker på noe av det Kjeldstadli (2017) beskriver som den klassiske forståelsen av lokalsamfunn, skriver boka seg også inn i den kritikken som er rettet mot vektleggingen av indre sammenheng, ytre grenser, og det stasjonære og territoriale som kjennetegner denne forståelsen. For eksempel kan lokalsamfunn defineres som møtesteder av sosiale, materielle og kulturelle relasjoner som strekker seg utover det lokale (Massey 2005). Lokalsamfunnet blir dermed et produkt av det sosiale livet på stedet og stedets effekt på de sosiale relasjonene (Haugen og Villa 2016). Det innebærer videre at lokalsamfunn er steder med større og mindre forskjeller, samtidig som det også er et sted med likhet og fellesskap (Berg 2016). Hvordan forskjeller, likheter og fellesskap fremtrer, og hva som blir forstått som innhold i disse ordene og begrepene, vil variere, men nettopp disse begrepene, samt andre som for eksempel inkludering og tilhørighet, vil være sentrale i fortellinger både om nasjonale og lokale integreringspraksiser og -erfaringer.

Samtlige bidrag i boka utforsker lokalsamfunn hvor internasjonal migrasjon har medført til dels store endringer i befolkningssammensetningen. Norsk integreringspolitikk har hatt spredt bosetting som prinsipp siden 1990-tallet (Tønnessen og Andersen 2019), og i kjølvannet av EU-utvidelsene i 2004 og 2007 har enkelte bygdesamfunn blitt viktige destinasjoner for arbeidsinnvandrere, noe som er et nytt bosettingsmønster (Rye og Slettebak 2020). I flere av bokas kapitler er det et uttalt mål å utforske hvorvidt og eventuelt hvordan ulike kategorier av mennesker forstås og forstår seg selv som å høre til på et gitt sted, hvordan eventuelle forståelser og opplevelser av lokal tilhørighet knyttes til bestemte stedlige karakteristika og/eller relasjoner, og ikke minst hvordan grenser for likhet og forskjellighet forhandles i denne sammenheng. Et eksempel på dette er Aure, Al-Mahamid og Seljevold sine analyser av de samtalene som oppstår i broderiverkstedet, hvor det å skape en møteplass for mennesker med ulik opprinnelse og ulik tilknytning til lokalsamfunnet er målet, og hvor tilhørighet står frem som mer sammensatt enn nasjonalitet og fødested (Aure, Al-Mahamid og Seljevold 2021). Et annet eksempel er kapittelet til Haaland,

Magnussen, Wallevik og Frykman, som viser hvordan flyktningers forhandlinger om tilhørighet i et lite, gjennomsliktig lokalsamfunn ikke bare skjer i relasjon til innfødte, men også i relasjon til andre bosatte flyktninger (2021).

En viktig motivasjon for å vende blikket mot lokalsamfunnet er at det er der, hvor menneskene bor og omgås, at integrering foregår. Lokalsamfunnet, med sin bebyggelse, befolkningssammensetning, industri, arbeidsliv, infrastruktur, fysiske møteplasser, frivillighet og så videre setter noen rammer både for hvordan integrering som fenomen forstås, og hvilke muligheter den enkelte innflytter har for å «bli integrert». Å rette blikket mot lokalsamfunnet og den meningsproduksjonen som utspiller seg der, gir dermed en unik mulighet for å studere hvordan nasjonale og transnasjonale integreringsdiskurser får betydning for folks hverdagsliv, men også hvordan de utfordres og gis ny betydning. Av samme grunn, at det er i lokalsamfunnet at integreringsprosessene utspiller seg, er fortellinger om integrering også et relevant inntak til å studere både hvordan lokalsamfunn endres gjennom blant annet innvandring, og hvordan slike endringer skaper noen nye forståelser av både stedet, de som bor der, og hva som kan gi en følelse av tilhørighet og mangel på dette. Dette kommer blant annet tydelig til uttrykk i Stachowski og Rasmussen sin undersøkelse av hvordan tilhørighet kan etableres gjennom transnasjonale bånd og nye praksiser som samtidig gjør noe med lokalsamfunnet og de som bor der (Stachowski og Rasmussen 2021). I andre kapitler rettes oppmerksomheten mot opplevelser av utenforskap og frustrasjon over å ikke nå opp til de formelle og uformelle forventningene ved det å skulle «bli integrert». Et eksempel er Skotnes og Ringrose sin analyse av fortellingene til tre ungdommer med flyktningbakgrunn, som på hver sin måte er innblandet i noen kritiske hendelser i et lokalsamfunn hvor både tilhørighet og tillit settes i spill (Skotnes og Ringrose 2021).

Til sammen viser disse eksemplene at lokalsamfunnet både kan fungere som en metodisk avgrensing og som et analytisk perspektiv. Som metodisk avgrensing vil lokalsamfunnet opptre som bakgrunn eller ramme for analysene som handler om å utforske nettopp hvordan integrering forstås, og hvordan dette henger sammen med hvordan tilhørighet skapes og utfordres. Som analytisk perspektiv rettes oppmerksomheten mot hvordan sted blir gjort til meningsfulle møteplasser for (re)produksjon av sosiale, materielle og kulturelle relasjoner, og hvordan gitte individer, grupper og kategorier blir forstått som mer «hjemme» enn andre, og hvordan dette er gjenstand for forhandling og forandring. Felles for disse tilnærmingene er imidlertid at de åpner for å bevege seg i et kritisk forskningslandskap hvor det legges vekt på å utforske kompleksiteten i folks erfaringer, både blant dem som flytter til, og dem som allerede bor i lokalsamfunnet.

FORTELLINGER SOM METODISK GREP

For å utforske integrering som fenomen slik det kommer til uttrykk som forståelser av ideer, praksiser og erfaringer, kunne vi ha valgt flere tilnærminger. Vi vil argumentere for at en kulturanalytisk tilnærming gjennom studier av kulturell meningsproduksjon vil være fruktbar (Sørensen, Høystad, Bjurstrøm og Vike 2008). Med kulturell meningsproduksjon tenker vi her på de måter integrering forstås og gjøres meningsfull av ulike aktører. Studier av kulturell meningsproduksjon vil derfor si en mer åpen og utforskende tilnærming hvor det er (re)produksjonen (tilblivelsen, opprettholdelsen, forhandlingen og endringen) av studieobjektets meningsinnhold og dets effekter som undersøkes. Til dette hører også de måter studieobjektet har av ulik betydning i ulike kontekster, og hvor det gjennom både tale, tekst og handling foregår bevegelse og stabilisering av mening.

Det grepet bidragsyterne i denne boka har benyttet for å studere kulturell meningsproduksjon knyttet til integrering, er å rette oppmerksomheten mot fortellinger. Fortelling eller narrativ (her ses de to som synonymmer) har gjennom den «narrative vendingen» (Czarniawska 2004) blitt et sentralt metode- og analysegrep innenfor kulturanalytiske tilnærminger i humanistiske og samfunnsvitenskapelige fag (Sørensen mfl. 2008:105). Vår begrunnelse for å studere fortellinger i denne sammenhengen er for det første at det er gjennom fortellinger at integrering gjøres forståelig og blir til «noe» for de ulike aktørene, og for det andre at det er gjennom fortellinger at andres, det være seg både individer og grupper sine forståelser, kan gjøres tilgjengelig for oss som forskere.

Fortellinger er konstruksjons- og forhandlingsprosesser, som samtidig er individuelle og kollektive, både ved at fortellingen kan benytte kjente fortellermåter, og ved at fortellingen bygger på felles erfaringer, samt at de deles i bestemte situasjoner. Fortellinger er dermed medskapere i forståelser og tolkninger av den sosiale verden. De bidrar til å skape og (re)produsere kulturelle/sosiale kategorier og metaforer om likhet og forskjellighet, tilpasning og mangfold, gode / ikke gode borgere, det lokale og det nasjonale som kan kobles til etnisitet/«rase» og andre sosiale kategorier som kjønn, klasse, religion, alder osv. Slike forståelser virker med når politikk blir utformet, når tjenester for innvandrere blir praktisert, og i frivillig arbeid og nabolaget, så fortellinger «gjør» noe, på samme måte som begreper, diskurser og tolkningsrammer (Gullestad 2002; Livholts og Tamboukou 2015:39; Dahinden, Fischer og Menet 2020).

Vår forståelse av hva som kan defineres som en fortelling, er bred. Det kan være det som gjerne omtales som «små» fortellinger, for eksempel individuelle livsfortellinger om personlige erfaringer, idelogier og subjektivitet (Connell 1995:89), men

små fortellinger kan også vise til mer overordnede samfunnsforhold og gi kunnskap om sosiale strukturer, bevegelser og institusjoner (ibid.; Dyrli 2021). Det kan være tett forbindelse mellom menneskers fortellinger om sitt eget liv og de overordnede politiske rammene slik at individuelle fortellinger kan gi tilgang til mer omfattende diskurser og diskursiv makt, i det som kan kalles som «store» fortellinger (Thomsen, Bo og Christensen 2016:22). Den lille fortellingen kan også være en avgrenset del av en livsfortelling, for eksempel om det å skape tilhørighet i et nytt land eller på et nytt sted, men som likevel er en fortelling om normative forskrifter om hvordan livet bør leves i en spesifikk kontekst. Phoenix (2016) betegner dette som kanoniske fortellinger. Også i intervjuer og samtaler, som ikke har individuell livsfortelling som ramme, vil fortellinger komme frem både som en større fortelling om det temaet det samtales om, og som korte, små fortellinger, som både kan underbygge og stå i motsetning til den større fortellingen. Nettopp i de korte, små fortellingene er det gjerne det upåaktede, det ubevisste og selvsagte trer frem, det som gir inngang til det normative og den kulturelle meningsskapingen. Et eksempel på dette er hvordan enkle fortellinger om integrering i form av deltakelse i dugnad inneholder klare krav til hvordan vaffelsteking skal utføres, og som virker inn i homogeniserende og rasialiserende diskurser (Penner 2021).

KUNNSKAPSPRODUKSJON OG REFLEKSIVITET

Som dette innledningskapittelet har vist, er ikke integrering et nøytralt eller uskyldig begrep. Tvert imot er det et begrep som løpende tegner opp skillelinjer mellom majoriteter og minoriteter og «oss» og «dem», basert på antakelser om stat, nasjon, samfunn og befolkning (se f.eks. Schinkel 2018). Det betyr blant annet at en ukritisk anvendelse av integreringsbegrepet i forskning kan bidra til å konstruere og opprettholde skillelinjer mellom «oss» og «dem», og på den måten være med på å forsterke de utfordringene begrepet tar sikte på å motvirke (ibid.). Dette gjelder også mange av de andre begrepene som kommer i spill når det forskes på integrering, som innvandrere, migrant, lokalbefolkning, minoritet og majoritet og så videre (Andersson 2018).

Denne bokas strategi for å motvirke denne uønskede effekten har for det første vært å rette et kritisk utforskende blikk mot integreringsbegrepet, slik det benyttes i politikk og forvaltning og de normative og hegemoniske diskursene som omkranser dette, og å lete etter alternative fortellinger om og forståelser av integrering. Det vil si å gjøre integrering til et objekt for studiene og ikke studienes prosjekt, slik Hadj Abdou argumenterer for (2019). Denne tilnærmingen har gjort det mulig å vise hvordan nasjonal integreringspolitikk fortolkes og gjøres kontekstuellt

meningsfull når den skal iverksettes på region- og kommunenivå, og ikke minst at det kan være et relativt stort sprik mellom nasjonal meningsytring og lokal fortolkning. Når det gjelder de andre potensielt like problematiske begrepene, har vi bestrebet oss på bevisst og reflektert bruk, og å være så konkret og tydelig som overhodet mulig.

En annen strategi har vært å studere den kulturelle meningsproduksjonen på mange forskjellige empiriske felt og ved å henvende oss til ulikt posisjonerte aktører, uten å privilegere noens forståelser og erfaringer som mer relevante eller «sanne» enn andre. I flere av kapitlene er det stemmer tilhørende den såkalte majoritetsbefolkningen, som politikere, flyktningarbeidere og frivillighetsdeltakere, som analyseres. Et slikt majoritetsinkluderende perspektiv innebærer et kritisk blikk på nettopp det tatt-for-gitte, det usagte og usynlige i majoritetens øyne. I møter med representanter for politikken og for tjenestene kan imidlertid dette kritiske blikket lett bli til en negativ kritikk hvor forskerens «standarder» settes som målestokk (Mol 2005:2–3), i stedet for at det stimulerer til kritisk distanse. Vi som er redaktører av denne boka, vil her argumentere for at det å analysere frem den kulturelle meningsproduksjonen gjennom fortellinger, hvor nettopp forholdet mellom de subjektive opplevelsene og samfunnsdiskursene står i sentrum, gjør det mulig å være kritisk utforskende til majoritetens stemmer, samtidig som at de også respekteres.

I andre kapitler er det stemmene til de som gjerne forstås som målgruppe for integreringspolitikk og integreringstiltak, som studeres. Ettersom de fleste av bidragsyterne i denne boka kan betegnes som del av den norske majoriteten, uten egen erfaring med migrasjon og det å skulle bli en del av et nytt samfunn i et nytt land, eksisterer det i disse studiene også en avstand i erfaringsgrunnlag som er større enn i de allerede nevnte studiene hvor blikket er rettet mot majoritetssamfunnet og majoritetsbefolkningens fortellinger. Denne avstanden i erfaringsgrunnlag, i kombinasjon med språkbarrierer og potensielt manglende tillit, øker risikoen for at vi som forskere ikke klarer å fange opp informantens forståelser og erfaringer godt nok, og dermed ender opp med å bruke det vi potensielt feilaktig tror vi blir fortalt til å lage nye fortellinger som informantene ikke kjenner seg igjen i. Dette er en utfordring som gjelder mye forskning på potensielt sårbare grupper, og som krever grundig metodisk og etisk refleksjon (Gunaratnam 2003; Dahinden, Fischer og Menet 2020). I noen av studiene som denne bokas kapitler baseres på, er utfordringen forsøkt håndtert ved å gjøre datainnsamling over lengre tid for å kunne etablere tillit og korrigere første- og andreinntrykk. I andre av studiene er det gjort bruk av forskningsassistenter med inngående kjennskap til både feltet og informantene. I samtlige av kapitlene er det imidlertid også lagt vekt på å vise

frem det empiriske materialet slik at leserne selv kan se både informantenes egne fortellinger og forskernes fortolkninger av disse, og dermed gjøre seg opp sin egen mening om fortolkningenes relevans.

KOMPLEKSE FORTELLINGER OM INTEGRERING I EN LOKALSAMFUNNSKONTEKST

I dette innledningskapittelet har vi drøftet hvordan vi kan utforske integrering som forståelser, praksiser og erfaringer i en lokalsamfunnskontekst. Vi har valgt å utforske dette ved hjelp av fortellinger som en felles metodisk tilnærming, men i forskjellige fortolkninger. I kapitlene benyttes dermed ordet fortelling både om små hverdagslivshistorier, om personlige beretninger, om kollektive metafortellinger og om forskerskapte fortellinger. Hensikten med denne tilnærmingen har vært å få frem fyldigere og mer komplekse beskrivelser av fenomenet integrering.

Ettersom integrering er noe som berører alle slags samfunnsarenaer og alle innbyggere, om enn på forskjellige måter, spenner kapitlenes empiriske undersøkelsesområder vidt: fra praksiser i offentlige integreringstjenester til dugnader og kunstprosjekter, fra medieoppslag i lokalaviser til konflikthåndtering blant ungdommer og transnasjonale hverdagsliv i innvandrerfamilier. Videre har forfatterne nærmet seg begrepet integrering på forskjellige måter; mens noen har forholdt seg til det som et utgangspunkt eller en del av konteksten for undersøkelsene, har andre utforsket det mer aktivt som del av analysen.

I det følgende vil vi gi en beskrivelse av kapitlene slik de er organisert under følgende tre deler: Nasjonale diskurser og lokale fortolkninger, Integrering som lokale praksiser og Integrering som møter og relasjoner.

Nasjonale diskurser og lokale fortolkninger

Som innledningskapittelet har vist, preges integreringsfeltet av ganske tydelige nasjonale diskurser som setter noen premisser både for lokalt handlingsrom og lokale forståelser. Dette samspillet mellom det nasjonale og det lokale utforskes i flere av kapitlene. Først ut er kapittelet «*Vi er jo et mangfoldssamfunn.*» *Mangfold som offentlig integreringsfortelling: (re)produksjon av likhet og ulikhet?* (Berit Gullikstad og Guro Korsnes Kristensen), som analyserer den offentlige samtalen om integrering, slik den utspiller seg i noen midtnorske lokalsamfunn gjennom nyhetsoppslag i lokalaviser og intervjuer med ordførere. Et gjennomgående budskap i materialet er at de aktuelle lokalsamfunnene fremstilles som stadig mer mangfoldige, noe som tilskrives innvandring, og at en slik utvikling oppleves

som ønsket. Kapittelets hovedfunn er imidlertid at det i det offentlige snakket om mangfold skapes et tydelig hierarkisert skille mellom majoritet og minoritet, hvor innvandrere låses fast i en utenforposisjon. Mangfoldet trer slik frem som en beskrivelse og stadfesting av tilsynelatende urangerte forskjeller heller enn en erkjennelse av rangert ulikhet. Like fullt kan mangfoldssnakk fra sentrale aktører i lokalsamfunnet skape noen muligheter for inkludering.

Forholdet mellom nasjonale integreringsdiskurser og lokale forståelser utforskes også i kapittelet *Problematisk integrering i en norsk småby: fortellinger om konflikt og samfunnsbygging* (Christian Engen Skotnes og Priscilla Ringrose). Her viser forfatterne hvor krevende integrering er for begge parter. Utgangspunktet for kapittelet er en rekke kritiske hendelser som utspant seg i en norsk småby i 2018, hvor det ble utøvd vold mellom etablerte og nye innbyggere. Disse hendelsene ble i lokalmedia fremstilt som uttrykk for mislykket integrering, som har stor resonans i den nasjonale diskursen om integrering, men som i dette tilfellet fikk tre unge innvandrere til å ta ulike grep for å snu situasjonen. Gjennom analysen av intervju med de tre ungdommene hvor de forteller om konflikten og dens etterspill, bringes frem fortellinger som både illustrerer og undergraver bilder av mislykkede nabolag.

I kapittelet *Å bruke erfaringene til nyankomne mannlige syriske flyktninger til å utfordre den store norske integreringsfortellingen* (Haaland, Magnussen og Wallevik) vendes blikket mot to andre nasjonale integreringsfortellinger, nemlig om flyktninger som «trygdemisbrukere» og som «patriarkalske». Ved å ta utgangspunkt i erfaringene og refleksjonene til noen mannlige flyktninger fra Syria viser forfatterne hvordan det å være i jobb trer frem som svært viktig for mennenes trivsel og selvfølelse. Samtidig opplever de den lokalt organiserte integreringsprosessen til dels som et hinder for å nå dette målet, siden det legges mest vekt på frivillige aktiviteter som gir få kontakter mot arbeidslivet. Mennenes erfaringer og refleksjoner utfordrer også utbredte forståelser av at deres problemer i Norge først og fremst handler om et krasj mellom deres «kultur» og norsk likestilling.

Den nasjonale integreringspolitikken drar i to ulike retninger. På den ene siden er det et mål om at flyktninger skal bosettes spredt i landet, og på den andre siden et mål om at alle flyktninger skal sysselsettes. I kapittelet *Hvordan lykkes med integrering? Stedsproduserende fortellinger om integreringsarbeid i to rurale kommuner* (Guro Korsnes Kristensen og Turid Fånes Sætermo) analyserer intervjuer med ansatte i den offentlige integreringstjenesten i to kommuner med nokså forskjellig erfaring med å bosette flyktninger. Ved å sammenligne hvordan de ansatte snakker om integreringsarbeidet, viser forfatterne hvordan lokale integreringsfortellinger skapes i en motsetningsfull, men uunngåelig relasjon til nasjonal retorikk, samtidig som at stedlige forutsetninger for integrering, som for eksempel arbeidsmarked,

får stor betydning for hvordan det lokale integreringsarbeidet blir forstått. Slike stedsspesifikke fortellinger om integrering bidrar til å gjøre de aktuelle erfaringene med lokalt integreringsarbeid forståelige og meningsfulle, men også til å skape noen bestemte forståelser av sted slik at det er teoretisk fruktbart å analysere dem nettopp som stedsproduserende.

Integrering som lokale praksiser

Integrering skjer for det meste gjennom handlinger og det som gjøres. Noen av kapitlene drøfter dette spesifikt. De viser hvordan integrering som lokale praksiser er komplekse prosesser, som tar forskjellige former avhengig av lokalt arbeidsliv, møteplasser og sosiale relasjoner til andre innvandrere og øvrig lokalbefolkning, og ikke minst hvordan rammer for offentlig integreringsarbeid fortolkes og forhandles nettopp ut fra lokale forhold.

I erkjennelse av at integrering ikke bare kan handle om utdanning og lønna arbeid, har frivillighetsarbeid blitt en ny og sentral arena for lokale integreringsprosesser. Argumentene er at deltakelse i frivillige organisasjoner og dugnadstiltak byr på gode muligheter for språkopplæring og å etablere sosiale relasjoner, samtidig som at dette er viktige arenaer for å utvikle fellesskapet som lokalsamfunnet er avhengig av. I kapitlet «*Den gode borgeren*» og «*den flinke flyktningen*»: *fortellinger om dugnad, ideer om homogenitet og rasialisering* (Angelina Penner) utforskes intervjuutsagn om betydningen av dugnad som en viktig aktivitet for å skape fellesskap for alle, uavhengig av sosial og kulturell bakgrunn. Et viktig mål i integreringsarbeidet i dette samfunnet er å involvere bosatte flyktninger i dugnadene. I utsagnene trer både «den gode borgeren» og «den flinke flyktningen» frem som tematiske narrativer, og i disse fortellingene (re)produseres diskurser om det homogene lokalsamfunnet og om innvandrere som de rasialiserte «andre».

Kapitlet *Når hjemme er borte og borte er hjemme: fortellinger om lokalintegreringens komplekse dynamikk* (Jakub Stachowski og Bente Rasmussen) utforsker integreringsprosesser i rurale områder basert på migrasjonshistorien til en polsk familie som har kommet fra Øst-Europa som arbeidsinnvandrere, og er bosatt i en kystkommune. Analysen avdekker hvordan tilknytning skapes gjennom arbeidslivet og meningsfulle sosiale relasjoner med øvrige lokale beboere og translokale familiepraksiser. Indirekte drøftes den relativt utbredte påstanden om at opprettelse av transnasjonale forbindelser vil virke negativt på integrering. I stedet viser kapitlet hvordan «vellykket» integrering i lokalsamfunnet nettopp er et resultat av komplekse forhandlingsprosesser som foregår både lokalt og translokalt.

I kapittelet *Ulike måter å «sikre sted»: flyktningers fortellinger om integrering inn i et lokalsamfunn i Sør-Norge* (Hanne Haaland, May-Linda Magnussen, Hege Wallevik og Maja Povrzanović Frykman) er det fortellingene til tre innvandrede ektepar som analyseres. Gjennom tre forskjellige fortellinger beskrives integrering som brede og mangfoldige prosesser som på ulike måter «sikrer sted» for migranter, og som migranternes sårbare, kritiske overgang fra være «utenfor» til å være «innenfor» i en ny, lokal kontekst. Å sikre sted er en kompleks prosess som strekker seg over en mengde aktiviteter – alt fra å få et sted å bo, en jobb og inntekt til å finne sitt sted sosialt og kulturelt gjennom samarbeid og interaksjon og til å bli anerkjent og kulturelt akseptert.

Det kommunale introduksjonsprogrammet som ble lovfestet i 2003, var et svar på behovet for å standardisere de mangeartede kommunale tiltakene overfor bosatte flyktninger. Kommunalt integreringsarbeid består imidlertid av mange andre oppgaver, og her er det rom for ulike fortolkninger, tiltak og løsninger. I Turid Fånes Sætermos kapittel «*Hvordan gjør dere det i andre kommuner?*» *Fortellinger om integreringsarbeid mellom nærhet og avstand* utforskes hvordan lokalt integreringsarbeid formes av flyktingarbeideres fortolkninger og tilpasninger, og hvordan dette bidrar til å produsere lokalsamfunn som forskjellige integreringskontekster. Gjennom en analyse av et nettbasert diskusjonsforum for flyktingarbeidere belyses også betydningen av erfaringsutveksling mellom ansatte i ulike flyktingtjenester og at det gjennom disse formes noen større fortellinger om hva lokalt integreringsarbeid er, og bør være.

Integrering som møter og relasjoner

Hva betyr møter og steder for opplevelse av fellesskap og tilhørighet? I tre av kapitlene er dette hovedtema. Her settes både integreringsbegrepet og lokalsamfunnsbegrepet i spill, og det åpner opp for helt andre fortellinger om hva som har betydning for enkeltmennesket. I kapittelet *Å sy sammen – sammensynger: fortellinger om broderiverksted og integrerende samhandling* (Marit Aure, Marsil Andjelov Al-Mahamid, Sirkka Seljevold) stilles spørsmålene: Hva skjer når fremmede kvinner og menn med ulik etnisk bakgrunn broderer sammen? Hvilke møter kan oppstå i et deltakende kunst- og forskningsprosjekt, hvilken rolle kan kunst ha, og hva er betingelsene for at integrerende samhandling oppstår? Broderiverkstedene ses som midlertidige lokale samfunn: kulturelle og materielle mulighetsrom som inviterer til samhandling som omgår ubehaget i møter over språk- og kulturbarrierer. Broderingen inviterer til å snakke om forskjell som variasjon, ikke som

motsetninger, og viser hvordan samhandlingen forutsetter forskjell. Deltakerne går fra å være ukjente enkeltindivider til å inngå i fellesskap som ikke bygger på og forventer likhet og personlige relasjoner.

I kapitlet *Flere Farger Bodø; om å skape nye krysskulturelle fellesskap* (Anniken Førde og Tone Magnussen) er det også kunstarenaen som står sentralt for å skape fellesskap. Kapitlet diskuterer hva som strukturerer mulighetene for krysskulturell samhandling, og hvordan slike møter gir fellesskap som kan etablere rom for håp om en fremtid. Kunst- og kulturprosjektet Flere Farger Bodø ble etablert som et av flere frivillige tiltak da flyktningstrømmen var på sitt mest omfattende i 2015–16. Samtidig som deltakelsen i denne forestillingen skapte «gylne øyeblikk» av fellesskap på og bak scenen, så er det like fullt dynamikker i hverdagslivet til barn og unge med migrantbakgrunn som gjør samhandling på tvers vanskelig, og snarere bidrar til utenforskap. Kapitlet konkluderer med at etablerte samfunnsinstitusjoner har mye å lære av erfaringene med hvordan man ved å legge til rette for fellesskap kan bidra til å etablere rom for håp.

Hvordan etablere tilhørighet til et sted i Norge når man samtidig opplever at stedets etablerte befolkning ikke oppfatter deg som et likeverdig menneske? I kapitlet *«Det var Norge som var målet.» Polske migranternes fortellinger om sted og tilhørighet* (Linda Dyrli) stilles dette spørsmålet. Kapitlet utforsker aspekter ved polske arbeidsmigranternes integreringsprosesser gjennom å fokusere på tilhørighet til sted og hvor sted blir til gjennom fortellinger om «norsk natur», «trygghet og forutsigbarhet» og «likhet og forskjell». Gjennom fortellingene kommer det frem hvordan arbeidsinnvandrere forhandler om tilhørighet og posisjonering i en kontekst hvor maktstrukturer, diskriminering, annetgjøring, men også opplevelser av likeverd er tydelig til stede.

INTEGRERING SOM KULTURELL VERDI

Som denne gjennomgangen viser, spenner bokas kapitler vidt både med hensyn til undersøkelsesområde og hvilke teorier og analysebegreper som benyttes. Samtidig peker analysene mot noen felles funn som kan hjelpe oss med å besvare spørsmålene vi stilte innledningsvis. Ett slikt overordnet funn er at det ikke finnes noe entydig svar på hvordan ulike grupper av innbyggere forholder seg til fenomenet integrering. Tvert imot finner vi at integrering forstås på forskjellige måter. Dette mangfoldet i forståelser bidrar til å utfordre det tilsynelatende entydige politiske integreringsbegrepet og kaste lys over integreringens mangefasetterte virkelighet. I tråd med dette finner vi også at sted og lokalsamfunn er under kontinuerlig tilblivelse som arena for både fellesskap og utenforskap.

Et siste sentralt funn er hvordan integrering omfavnes ikke bare som et politisk mål, et organisatorisk prinsipp og en praktisk måte å organisere et heterogent samfunn på, men også som en forutsetning for et godt, trygt og velfungerende samfunn. I dette ligger det at både det å «bli» integrert hvis man av ulike grunner forstås å være i et utenforskap, og det å bidra til å fremme andres integrering om man gjennom sitt yrke eller posisjon, det være seg politiker, nabo, trener eller lignende har mulighet til dette, fremstår som bra og viktig. Vår måte å forstå dette på er at integrering, til tross for eller kanskje helst på grunn av sitt udefinerte innhold, har blitt internalisert, slik at det ikke (bare) handler om å innfri ytre krav (som f.eks. nasjonale direktiver), men like mye om å innfri forventninger man har til seg selv – som en samfunnsborger. Bokas overordnede argument er dermed at integrering har blitt en kulturell *verdi* i det norske samfunnet.

LITTERATUR

- Alghasi, Sharam, Elisabeth Eide og Thomas Hylland Eriksen (red.) 2012. *Den globale drabantbyen. Groruddalen og det nye Norge*. Oslo: Cappelen Damm Akademisk
- Almås, Reidar 1985. *Bygdesosiologi*. Oslo: Det Norske Samlaget
- Andersson, Mette 2018. *Kampen om vitenskapeligheten. Forsningskommunikasjon i et politisk betent felt*. Oslo: Universitetsforlaget
- Annfelt, Trine og Berit Gullikstad 2013. Kjønnlikestilling i inkluderings tjeneste? *Tidsskrift for kjønnsforskning*, 37(3–4): 309–328
- Anthias, Floya, Mirjana Morokvasic Müller og Maria Kontos 2013. Introduction: Paradoxes of Integration. I: Floya Anthias, Mirjana Morokvasic-Müller og Maria Kontos (red.): *Paradoxes of Integration: Female Migrants in Europe*. International Perspectives on Migration 4, DOI 10.1007/978-94-007-4842-2_1. Dordrecht: Springer Science +Business Media
- Aure, Marit, Anne Britt Flemmen og Kate Golebiowska 2011. Transnational Links at the Edge. I: Dean Carson, Rasmus Ole Rasmussen, Prescott Ensign, Lee Huskey og Andrew Taylor (red.): *Demography at the Edge: Remote human populations in developed nations*. Farnham: Ashgate Publishing
- Aure, Marit, Marsil Andjelov Al-Mahamid og Sirkka Seljevold 2021. *Å sy sammen - sammensynger: fortellinger om broderiverksted og integrerende samhandling*. I: Berit Gullikstad, Guro Kornes Kristensen og Turid Fånes Sætermo (red.): *Fortellinger om integrering i norske lokalsamfunn*. Oslo: Universitetsforlaget
- Basch, Linda, Nina Glick Schiller og Cristina Szanton-Blanc 1994. *Nations unbound: Transnational projects and the deterritorialized nation-state*. New York: Gordon and Breach
- Bendixsen, Synnøve, Mary Bente Bringslid og Halvard Vike (red.) 2018. *Egalitarianism in Scandinavia. Historical and Contemporary Perspectives*. Cham: Palgrave Macmillan
- Berg, Nina Gunnerud 2016. Lokalsamfunn som sted – hvordan forstå tilknytning til bosted? I: Mariann Villa og Marit S. Haugen (red.): *Lokalsamfunn*. Oslo: Cappelen Damm Akademisk

- Berry, John W. 1997. Immigration, acculturation and adaptation. *Applied Psychology*, (4): 5–68.
DOI: <https://doi.org/10.1111/j.1464-0597.1997.tb01087.x>
- Bjørge, Tore og Ingvild M. Gjelsvik 2015. *Forskning på forebygging av radikaliserings og voldelig ekstremisme*. Oslo: Politihøgskolen
- Borchgrevink, Tordis 2002. Makten eller æren: Kristendom og felleskultur i det flerreligiøse Norge. I: Brochmann, Grete, Tordis Borchgrevink og Jon Rogstad (red.): *Sand i maskineriet: Makt og demokrati i det flerkulturelle Norge*. Oslo: Gyldendal Akademisk
- Bredal, Anja 2013. Vold i nære relasjoner. I: Beret Bråten og Cecilie Thun (red.): *Krysningspunkter. Likestillingspolitikk i et flerkulturelt Norge*. Oslo: Akademika
- Brochmann, Grete 2002. Velferdsstat, integrasjon og majoritetens legitimitet. I: Grete Brochmann, Tordis Borchgrevink og Jon Rogstad (red.): *Sand i maskineriet: Makt og demokrati i det flerkulturelle Norge*. Oslo: Gyldendal Akademisk
- Brochmann, Grete 2003. Norsk innvandringshistorie. I globaliseringens tid. I: Knut Kjeldstadli (red.): *Norsk innvandringshistorie*. Vol 3. Del II 1975–2000. Oslo: Pax Forlag
- Brochmann, Grete og Anne Britt Djuve 2013. Multiculturalism or assimilation? The Norwegian welfare state approach. I: Peter Kivisto og Östen Wahlbeck (red.): *Debating Multiculturalism in the Nordic Welfare States*. Basingstoke: Palgrave Macmillan
- Brubaker, Roger 2001. The return of assimilation? Changing perspectives on immigration and its sequels in France, Germany, and the United States. *Ethnic and Racial Studies*, 24(4): 531–548
- Caponio, Tiziana og Maren Borkert 2010. *The Local Dimension of Migration Policymaking*. Amsterdam: Amsterdam University Press
- Castles, Stephen og Mark J. Miller 2003. *The age of migration: international population movements in the modern world*. Basingstoke: Palgrave Macmillan
- Connell, R. W. 1995. *Masculinities*. Cambridge: Polity Press
- Czarniawska, Barbra 2004. *Narratives in Social Science Research. Introducing Qualitative Methods*. London: Sage Publications
- Dahinden, Janine, Carolin Fischer og Joanna Menet 2020. Knowledge production, reflexivity, and the use of categories in migration studies: tackling challenges in the field. *Ethnic and Racial Studies*. DOI: 10.1080/01419870.2020.1752926
- Djuve, Anne Britt, Anniken Hagelund og Hanne Kavli 2012. Innvandrede kvinner i kvalifisering. Arbeidslinja når helsa skranter, utdanningen er lav og barna mange. I: Steinar Stjernø og Einar Øverbye (red.): *Arbeidslinja. Arbeidsmotivasjon og velferdsstaten*. Oslo: Universitetsforlaget
- Dyrlid, Linda 2021. «Det var Norge som var målet.» Polske migranternes fortellinger om sted og tilhørighet. I: Berit Gullikstad, Guro Kornes Kristensen og Turid Fånes Sætermo (red.): *Fortellinger om integrering i norske lokalsamfunn*. Oslo: Universitetsforlaget
- Døving, Cora Alexa 2009. *Integrering: teori og empiri*. Oslo: Pax Forlag
- Eastmond, Marita 2011. Egalitarian Ambitions, Constructions of Difference: The Paradoxes of Refugee Integration in Sweden. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 37(2): 277–295
- Egge, Marit og Randi Solhjell 2018: *Parallelsamfunn – en del av den norske virkeligheten?* PHS Forsking 2018: 2. Oslo: Politihøgskolen

- Erdal, Marta Bivand og Ceri Oeppen 2013. Migrant Balancing Acts: Understanding the Interactions Between Integration and Transnationalism. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 39(6): 867–884
- Eriksen, Thomas Hylland 2011. Hva betyr 'vi'? I: Thomas Hylland Eriksen og Hans Erik Næss (red.): *Kulturell kompleksitet i det nye Norge*. Oslo: Unipub
- Favell, Adrian 2003. Integration Nations: The Nation-State and Research on Immigrants in Western Europe. I: Grete Brochmann (red.): *Multicultural Challenge (Comparative Social Research, Vol. 22)*. Bingley: Emerald Group Publishing Limited
- Friberg, Jon H. og Arnfinn Midtbøen 2017. Innvandrernes etterkommere: Teoretiske og komparative perspektiver. *Norsk sosiologisk tidsskrift*, 1(1): 5–14
- Førde, Anniken og Tone Magnussen 2021. Flere Farger Bodø; om å skape nye krysskulturelle fellesskap. I: Berit Gullikstad, Guro Kornes Kristensen og Turid Fånes Sætermo (red.): *Fortellinger om integrering i norske lokalsamfunn*. Oslo: Universitetsforlaget
- Grillo, Ralph 2007. An excess of alterity? Debating difference in a multicultural society. *Ethnic and Racial Studies*, 30(6): 979–998
- Gullestad, Marianne 1992. *Symbolic Fences, the Art of Social Relations. Essays on Culture, Social Action and Everyday Life in Modern Norway*. Oslo: Scandinavian University Press
- Gullestad, Marianne 2002. *Det norske sett med nye øyne. Kritisk analyse av norsk innvandringsdebatt*. Oslo: Universitetsforlaget
- Gullikstad, Berit og Guro Korsnes Kristensen 2021. «Vi er jo et mangfoldssamfunn». Mangfold som offentlig integreringssamfunn: (re)produksjon av likhet og ulikhet. I: Berit Gullikstad, Guro Kornes Kristensen og Turid Fånes Sætermo (red.): *Fortellinger om integrering i norske lokalsamfunn*. Oslo: Universitetsforlaget
- Gunaratnam, Yasmin 2003. *Researching 'Race' and Ethnicity. Methods. Knowledge and Power*. London: SAGE Publications Ltd
- Haaland, Hanne, May-Linda Magnussen og Hege Wallevik 2021. Å bruke erfaringene til nyankomne mannlige syriske flyktninger til å utfordre den store norske integreringsfortellingen. I: Berit Gullikstad, Guro Kornes Kristensen og Turid Fånes Sætermo (red.): *Fortellinger om integrering i norske lokalsamfunn*. Oslo: Universitetsforlaget
- Haaland, Hanne, May-Linda Magnussen, Hege Wallevik og Maja Povržanović Frykman 2021. *Ulike måter å «sikre sted»: flyktingers fortellinger om integrering inn i et lokalsamfunn i Sør-Norge*. I: Berit Gullikstad, Guro Kornes Kristensen og Turid Fånes Sætermo (red.): *Fortellinger om integrering i norske lokalsamfunn*. Oslo: Universitetsforlaget
- Hadj Abdou, Leila 2019. Immigrant integration: the governance of ethno-cultural differences. *Comparative Migration Studies*, 7:15. <https://doi.org/10.1186/s40878-019-0124-8>
- Hagelund, Anniken 2003. *The importance of being decent: political discourse on immigration in Norway 1970–2002*. Oslo: Unipax
- Hagelund, Anniken og Jill Loga 2009. *Frivillighet, innvandring, integrasjon. En kunnskapsoversikt*. Oslo: Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor
- Haugen, Mari S. og Mariann Villa 2016. Lokalsamfunn i perspektiv. I: Mariann Villa og Marit S. Haugen (red.): *Lokalsamfunn*. Oslo: Cappelen Damm Akademisk

- Ihle, Ragnhild 2014. Framing integration – from welfare to citizenship. *Nordicum-Mediterraneum. Islandic E-Journal of Nordic and Mediterranean Studies*, 9(1): 1–36. DOI: <https://doi.org/10.33112/nm.9.1.4>
- Jacobsen, Christine M. og Randi Gressgård 2002. En kvinne er ikke bare en kvinne. Kjønnspromblematikk i et flerkulturelt samfunn. I: Cathrine Holst (red.): *Kjønnsrettferdighet. Utfordringer for feministisk politikk*. Oslo: Gyldendal Akademisk
- Joppke, Christian og Ewa Morawska 2003. Integrating Immigrants in Liberal Nation-States: Policies and Practices. I: Christian Joppke og Ewa Morawska (red.): *Toward Assimilation and Citizenship: Immigrants in Liberal Nation-States. Migration, Minorities and Citizenship*. Basingstoke: Palgrave Macmillan
- Jöhncke, Steffen 2007. Velfærdsstaten som integrasjonsprosjekt. I: Karen Fog Olwig og Karsten Pærregaard (red.): *Integration. Antropologiske perspektiver*. København: Museum Tusulanums forlag
- Kjeldstadli, Knut 2017. Finnes lokalsamfunn? *Heimen*, 54(4): 342–351
- Klarenbeek, Lea M. 2019. Relational integration: a response to Willem Schinkel. *Comparative Migration Studies*, 7(20). <https://doi.org/10.1186/s40878-019-0126-6>
- Kobberstad, Johanne H. 2019. *Å passe inn; Kvalifiserte flyktningers møter og sammenstøt med «det norske» gjennom Introduksjonsprogrammet*. Doktorgradsavhandling, Nord Universitet
- Korteweg, Anna C. 2017. The failures of 'immigrant integration': The gendered racialized production of non-belonging. *Migration Studies*, 5(3): 428–444
- Kristensen, Guro Korsnes og Turid Sætermo 2021. Hvordan lykkes med integrering? Stedsproduserende fortellinger om integreringsarbeid i to rurale kommuner. I: Berit Gullikstad, Guro Kornes Kristensen og Turid Fånes Sætermo (red.): *Fortellinger om integrering i norske lokalsamfunn*. Oslo: Universitetsforlaget
- Lien, Marianne, Hilde Lidén og Halvard Vike (red.) 2001: *Likhetens paradokser. Antropologiske studier i det moderne Norge*. Oslo: Universitetsforlaget
- Livholts, Mona og Maria Tamboukou 2015. *Discourse and narrative methods*. Thousand Oaks: Sage
- Loga, Jill 2012. *Trossamfunn, innvandring, integrasjon. En kunnskapsoversikt*. Rapport 2012: 3. Bergen/Oslo: Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor
- Macfarlane, Alan 1977. History, Anthropology and the Studies of Communities. *Social History*, 2(5): 631–652
- Massey, Doreen 2005. *For space*. London: Sage
- McKowen, Kelly og John Borneman 2020. Digesting Difference: Migrants, Refugees, and Incorporation in Europe. I: Kelly McKowen og John Borneman (red.): *Digesting Difference: Migrants, Refugees, and Incorporation in Europe*. Basingstoke: Palgrave Macmillan
- Meld. St. 30 2015–2016. *Fra mottak til arbeidsliv – en effektiv integreringspolitikk*. Oslo: Justis- og beredskapsdepartementet
- Meissner, Fran og Tilmann Heil 2020. Deromanticising integration: On the importance of convivial disintegration. *Migration Studies*, 1–19. <https://doi.org/10.1093/migration/mnz056>

- Mol, Anne Marie 2005. *The Body Multiple: Ontology in Medical Practice*. Durham, London: Duke University Press
- NOU 1973: 17. *Innvandringspolitikk*. Oslo: Kommunal- og arbeidsdepartementet
- NOU 2011:14. *Bedre integrering – Mål, strategier, tiltak*. Oslo: Barne-, likestillings-, og inkluderingsdepartementet
- Olwig, Karen Fog 2011. *The Question of Integration: Immigration, Exclusion and the Danish Welfare State*. Newcastle: Cambridge Scholars Publishing
- Olwig, Karen Fog og Karsten Pærregaard 2011. Introduction: "Strangers" in the nation. I: Karen Fog Olwig, og Karsten Pærregaard (red.): *The Question of Integration: Immigration, Exclusion and the Danish Welfare State*. Newcastle: Cambridge Scholars Publishing
- Penner, Angelina 2021. «Den gode borgeren» og «den flinke flyktningen»: fortellinger om dugnad, ideer om homogenitet og rasialisering. I: Berit Gullikstad, Guro Kornes Kristensen og Turid Fånes Sætermo (red.): *Fortellinger om integrering i norske lokalsamfunn*. Oslo: Universitetsforlaget
- Penninx, Rinus og Blanca Garcés-Mascareñas 2016. The concept of Integration as an Analytical Tool and as Policy Concept. I: Blanca Garcés-Mascareñas og Rinus Penninx (red.): *Integration Processes and Policies in Europe*, IMISCOE Research Series, DOI 10.1007/978-3-319-21674-4_2
- Phoenix, Ann 2016. Narrativ praksis og identitetskonstruksjon. I: Inger Glad Bo, Ann-Dorte Christensen og Trine Lund Thomsen (red.): *Narrativ forskning. Tilgange og metoder*. København: Hans Reitzels forlag
- Pyrhönen, Niko, Johanna Leinonen og Tuomas Martikainen 2017. *Nordic Migration and Integration Research: Overview and Future Prospects* POLICY PAPER 3/2017 Oslo: NordForsk Prop.89 L (2019–2020). *Lov om integrering gjennom opplæring, utdanning og arbeid (integreringsloven)*. Oslo: Kunnskapsdepartementet
- Rugkåsa, Marianne 2012. *Likhetens dilemma. Om sivilisering og integrasjon i den velferdsambisiøse norske stat*. Oslo: Gyldendal Akademisk
- Rye, Johan Fredrik og Marie Holm Slettebak 2020. The new geography of labour migration: EU11 migrants in rural Norway. *Journal of Rural studies*, 75: 125–131
- Rytter, Mikkel 2019. Writing Against Integration: Danish Imaginaries of Culture, Race and Belonging, *Ethnos*, 84(4): 678–697. DOI: 10.1080/00141844.2018.1458745
- Ryymin, Teemu 2019. Forgetting diversity? Norwegian narratives of ethnic and cultural homogeneity. I: Suvi Keskinen, Unnur Dis Skaptadóttir og Mari Toivanen (red.): *Undoing homogeneity in the Nordic region: migration, difference and the politics of solidarity*. Abingdon, Oxon, New York: Routledge
- Sandnes, Toril (red.) 2017. *Innvandrere i Norge 2017*. Oslo-Kongsvinger, Statistisk sentralbyrå (SSB). https://www.ssb.no/befolkning/artikler-og-publikasjoner/_attachment/332154?_ts=162901a1050
- Schinkel, Willem 2018. Against 'immigrant integration': for an end to neocolonial knowledge production. *Comparative Migration Studies*, 6: 31. <https://doi.org/10.1186/s40878-018-0095-1>

- Scholten, Peter 2007. *Framing Immigrant Integration: Dutch Research-policy Dialogues in Comparative Perspective*. Amsterdam: Amsterdam University Press
- Skotnes, Christian Engen og Priscilla Ringrose 2021. Problematisk integrering i en norsk småby: fortellinger om konflikt og samfunnsbygging. I: Berit Gullikstad, Guro Kornes Kristensen og Turid Fånes Sætermo (red.): *Fortellinger om integrering i norske lokalsamfunn*. Oslo: Universitetsforlaget
- Soysal, Yasemin N. 2011. Reply to Will Kymlicka: Multicultural citizenship within multination states. *Ethnicities*, 11(3): 308–312
- SSB 2020. *Nesten 15 prosent er innvandrere*. 09.03.2020 <https://www.ssb.no/befolkning/artikler-og-publikasjoner/nesten-15-prosent-er-innvandrere>
- Stachowski, Jakub og Bente Rasmussen 2021. Når hjemme er borte og borte er hjemme: fortellinger om lokalintegreringens komplekse dynamikk. I: Berit Gullikstad, Guro Kornes Kristensen og Turid Fånes Sætermo (red.): *Fortellinger om integrering i norske lokalsamfunn*. Oslo: Universitetsforlaget
- Stortingsmelding nr. 39 (1973–74). *Om innvandringspolitikken*. Oslo: Kommunal- og arbeidsdepartementet
- Stortingsmelding nr. 74 (1979–80) *Om innvandrere i Norge*. Oslo: Kommunal- og arbeidsdepartementet
- Stortingsmelding nr. 39 (1987–88) *Om innvandringspolitikken*. Oslo: Kommunal- og arbeidsdepartementet.
- Stortingsmelding nr. 49 (2003–2004): *Mangfold gjennom inkludering og deltakelse. Ansvar og frihet*. Oslo: Kommunal- og regionaldepartementet
- Sørensen, Ann S., Ole. M. Høystad, Erling Bjurstrøm og Halvard Vike 2008. *Nye kulturstudier. En innføring*. Oslo: Spartacus forlag AS
- Sørhaug, Tian 1998. Når forskjellene er forskjellige: et notat om den gode universalisme og en fotnote til debatten mellom Borchgrevink og Grønhaug. *Norsk antropologisk tidsskrift*, (2–3): 130–144
- Sætermo, Turid Fånes 2021. «Hvordan gjør dere det i andre kommuner?» Fortellinger om integreringsarbeid mellom nærhet og avstand. I: Berit Gullikstad, Guro Kornes Kristensen og Turid Fånes Sætermo (red.): *Fortellinger om integrering i norske lokalsamfunn*. Oslo: Universitetsforlaget
- Thomsen, Trine Lund, Inger Glad Bo og Ann-Dorte Christensen 2016. Narrativ forskning: Tilgange og metoder. I: Inger Glad Bo, Ann-Dorte Christensen og Trine Lund Thomsen (red.): *Narrativ forskning. Tilgange og metoder*. København: Hans Reitzels forlag
- Tønnessen, Marianne og Synøve N. Andersen 2019. *Bosettingskommune og integrering blant voksne flyktninger. Hvem bosettes hvor, og hva er sammenhengen mellom bosettingskommunens egenskaper og videre intergreringsutfall?* Oslo: SSB 2019/13
- Vasta, Ellie 2013. Do We Need Social Cohesion in the 21st Century? Multiple Languages of Belonging in the Metropolis. *Journal of Intercultural Studies*, 34(2): 196–213. DOI: 10.1080/07256868.2013.781983
- Vertovec, Steven 2007. Super-diversity and its implications. *Ethnic and Racial Studies*, 30(6): 1024–1054. DOI: 10.1080/01419870701599465

- Vertovec, Steven 2020. Afterword: The Work of “Integration”. I: Kelly McKowen og John Borneman (red.): *Digesting Difference: Migrants, Refugees, and Incorporation in Europe*. Basingstoke: Palgrave Macmillan
- Villa, Mariann og Marit S. Haugen (red.) 2016. *Lokalsamfunn*. Oslo: Cappelen Damm
- Wimmer, Andreas og Nina Glick-Schiller 2003. Methodological Nationalism, the Social Sciences, and the Study of Migration: An Essay in Epistemology. *International Migration Review*, 37(3): 576–610
- Aarsæter, Nils 2016. Lokalsamfunn – mot alle odds? I: Mariann Villa og Marit S. Haugen (red.): *Lokalsamfunn*. Oslo: Cappelen Damm Akademisk